

**ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ПІДЛІТКАМИ
СПОРТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ**

Стаття присвячена аналізу вибору підлітками спортивної спеціалізації. У статті висвітлені гендерні особливості ставлення хлопців і дівчат підліткового віку до тренувань та проаналізовано результати досліджень національних та іноземних авторів із даної проблематики.

У центрі уваги автора – проблема ставлення дівчат до фізичного виховання та занять спортом.

Ключові слова: *гендер, гендерний підхід, гендерні відмінності, спортивна спеціалізація, ставлення, підлітки.*

The article is devoted to analysis teenager's joys of sport specialization. In article is describe gender specifics of the attitude of boys and girls in teenagers age to train and analysis results with research national and international authors on this problem.

In center of author's attention is problem attitude of girls to physical education and train.

Key words: *gender, gender approach, gender differences, sport specialization, attitude, teenagers.*

Постановка проблеми та результати останніх досліджень. Оновлення та реформування сучасного суспільства в період інтенсивного соціально-економічного та культурного розвитку безпосередньо залежить від пошуку нових та переосмислення старих напрямів наукових досліджень.

Нові проблеми, суперечності, альтернативи, типи інтелектуальної діяльності потребують модернізованого підходу до вирішення питань та зосередження думки на проблемах нової епохи, часу, країни. Для позначення нових стратегій світового регулювання суспільних відносин у науковому полі виник термін “гендер” та започаткувались гендерні дослідження.

Україна, як член міжнародних та європейських організацій, підписала міжнародні документи і взяла на себе зобов'язання щодо утвердження гендерної рівності в державі.

Гендерного аналізу потребують різні сфери суспільства. Зокрема й сфера фізичної культури і спорту, проте для її аналізу необхідно врахувати три напрями гендерних досліджень: біологічний детермінізм (фізична стать), соціо-рольова теорія та соціальний конструктивізм.

Фізичний розвиток вимагає тлумачити поняття “рівні можливості” як показник, що залежить від природних фізичних задатків та особливостей, притаманних кожній із статей, що є найважливішим показником гендерної ідентифікації. Тому актуальним на сучасному етапі є вивчення можливостей вибору підлітками виду фізичної активності за інтересами.

Адже сучасна педагогічна практика свідчить про переважання суто шкільних форм і методів фізичного виховання підлітків, де, на нашу думку, через перенасиченість програмного матеріалу важко врахувати специфіку дітей різної статі [4].

Отже, значну увагу слід приділити аналізу та вивченню гендерних особливостей інтересів, орієнтацій та мотивів підлітків у виборі спортивної секції, де присутній чинник вільного вибору. Це допоможе сформувати певну стратегію залучення цієї верстви населення до регулярних занять фізичною культурою та виховання в них позитивного ставлення до спортивної діяльності.

За останні роки політика гендерної рівності як у суспільстві загалом, так і в освітній сфері стала одним із пріоритетних напрямів діяльності в країнах – членах

Європейського союзу. Вважається, що суспільство не може бути цілковито демократичним, якщо в ньому є будь-які форми дискримінації, зокрема й гендерна. Пильну увагу на цій проблемі зосереджують і науково-практичні конференції, присвячені гендерній рівності в різних сферах суспільства, що проводяться в Європі [3].

На думку багатьох науковців [1; 2; 4; 5], важливе значення на даному етапі наукових досліджень у галузі фізичної культури в з'ясуванні чинників, які зумовлюють формування інтересів у дітей та підлітків до занять фізичною культурою. Ряд дослідників присвятили свої праці вивченню ставлення дітей до фізичної активності та виявленню причин небажання займатися фізичною культурою [6]. На думку авторів, у нашому суспільстві формується новий тип жінки – фізично досконалої.

Водночас проведений нами аналіз наукових джерел не виявив фундаментальних робіт науковців України щодо гендерного аналізу різних напрямів фізичної культури та спорту, тому важливо дослідити гендерні особливості вибору підлітками спортивної спеціалізації.

Мета дослідження – виявити та проаналізувати гендерні особливості вибору підлітками спортивної спеціалізації.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети були використані: теоретичний аналіз із даної проблеми; ретроспективний аналіз (вивчення архівних матеріалів); математико-статистична обробка результатів дослідження.

Крім цього, здійснено порівняльний аналіз отриманих результатів із даними наукової літератури.

У процесі дослідження була опрацьована державна статистична звітність (у тому числі архівні матеріали) за формою 5-ФК “Звіт по дитячо-юнацьких спортивних школах та спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву”. Дані зібрані по Івано-Франківській області й охоплюють часовий проміжок із 1992 по 2006 рік.

Результати досліджень. Виявлено, що в Івано-Франківській області станом на 01.01.2007 р. функціонувало 53 спортивні школи різного типу, в яких діють 191 відділення з різних видів спорту. Навчально-тренувальні заняття проводять 763 тренери-викладачі, з яких 536 – штатні.

Як показали результати обробки матеріалів по Івано-Франківській області, вибір виду спорту за межами уроків фізичної культури дівчатками і хлопчиками суттєво відрізняється. Зокрема, дівчата особливий інтерес проявляють до легкої атлетики, плавання, лижного спорту, волейболу. Кількість учасниць у спортивних групах є стійким показником і коливається від 800 до 1200 осіб.

Дещо меншою популярністю серед дівчат користуються такі види спорту, як спортивне орієнтування, спортивна гімнастика, гандбол, боротьба дзюдо, гірськолижний спорт та баскетбол (у межах 300 – 600 осіб). При цьому треба відзначити, що 2006 року кількість дівчат, що займалися баскетболом, суттєво зменшилася.

Відносно малу цікавість дівчата виявляють до вільної боротьби, боксу, греко-римської боротьби, тенісу, важкої атлетики, кульової стрільби, боротьби самбо, веслування на байдарках і каное (від 50 до 150 осіб).

Зменшується інтерес дівчат до таких видів спорту, як бадмінтон, лижне двоборство, регбі, хокей із шайбою, карате (до 50–80 дівчат).

Цікаво, що 2003 року різко зростає інтерес дівчат до таких видів спорту, як кік-боксинг, тхеквондо.

Юнаки, на відміну від дівчат, суттєву перевагу надали таким видам, як футбол, бокс, боротьба дзюдо, спортивне орієнтування, плавання, легка атлетика, греко-римська боротьба, важка атлетика (до 2500 осіб).

Зростає інтерес юнаків протягом останніх років до таких видів спорту, як фріс-тайл, пауерліфтинг, стрибки на лижах із трампліна, кікбоксінг, веслування на байдарках і каное, лижне двоборство (до 350 юнаків).

Результати наших досліджень дозволяють стверджувати, що в загальному співвідношенні кількості дівчат та юнаків, які відвідували спортивні групи за межами школи, лише четверту частину дітей та підлітків складають дівчата. Це, на нашу думку, свідчить про негативну тенденцію в розумінні оздоровчої ролі занять фізичною культурою, особливо дівчатами, що вимагає підвищеної уваги до формування позитивного ставлення до неї. Це підтверджується також результатами проведеного нами анкетування у 8–9 класах, де у 8 кл. 23% дівчат вважають урок фізичної культури уроком-здоров'я, у 9 кл. їх кількість зменшилася до 7%.

Утрата інтересу дівчат до занять фізичною культурою в підлітковому віці, на нашу думку, може серйозно вплинути на фізичний стан організму. Проте дефіцит режиму рухової активності (гіпокінезія) призводить до того, що в дівчат із 15 років проявляється різке збільшення маси тіла, причому в основному за рахунок жирового накопичення, і це є вкрай негативним прогностичним чинником щодо соматичного здоров'я майбутньої жінки та її репродуктивних можливостей [7].

Висновки

1. Аналіз результатів нашого дослідження й досліджень вітчизняних та іноземних авторів свідчить про наявність проблеми формування позитивного ставлення дівчат до занять фізичною культурою як у школі, так і за її межами.

2. Ретроспективний аналіз показав, що протягом 1992–2006 рр. лише четверту частину дітей, які відвідали спортивні групи з різних видів спорту, складали дівчата (20–25%), що свідчить про нерозуміння ними ролі занять фізичною культурою для формування потенціалу індивідуального здоров'я.

3. Спортивна орієнтація дівчаток і хлопчиків якісно та кількісно відрізняється. Пріоритетними видами спорту для дівчаток є спортивне орієнтування, спортивна гімнастика, гірськолижний спорт, боротьба дзюдо, а для юнаків – футбол, бокс, карате, кікбоксінг, легка атлетика.

1. Бабешко О. Гендерні засади побудови змісту фізичного виховання школярів. – Наука – вчителю фізкультури // Фізичне виховання в школі. – 2006. – №4. – С.50–53.
2. Москальова А.С. Гендерний підхід у вихованні підлітків // Вісник післядипломної освіти: Збірник наукових праць / Ред. кол.: В.В.Олійник (гол. ред.) та ін. – К.: Міленіум, 2005. – Вип. 1. – 264 с.
3. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: К.І.С., 2004. – 536 с.
4. Сінькевич Н.К. Формування морально-ціннісних орієнтацій у дівчат-підлітків в умовах взаємодії школи та позашкільних закладів: – К.: 2000. – 168 с.
5. Татарникова Л.Г. Педагогическая валеология: Генезис: Тенденции развития. – 2-е изд., перераб. и доп. – С.-Пб., 1997. – 416 с.
6. Фашук О.В. Проблема гендерного підходу до фізичного виховання школярів // Студентська наукова конференція “Молода спортивна наука України”. –Л., 2006. – С.22.
7. Янкаускас Й.М., Лонгвин Э.М. Моторика растущего женского организма. – Вильнюс: Мокслас, 1984. – 152 с.